

תפוצה: כללית
17 בנובמבר 2017

מקור: אנגלית

גרסה מוקדמת לא ערוכה

הוועדה לביטול כל צורות האפליה נגד נשים

מסקנות מסכמות לדוח התקופתי השישי של ישראל *

1. הוועדה בחנה את הדוח התקופתי השישי של ישראל (CEDAW/C/ISR/6) בישיבותיה מספר 1542 ו-1543, אשר נערכו ביום 31 באוקטובר 2017 (ראו CEDAW/C/SR.1542 ו-1543), תחת הליך הדיווח המפושט.

א. הקדמה

2. הוועדה מביעה את הערכתה לדוח התקופתי השישי שהוגש על ידי המדינה החברה, אשר הוכן בתגובה לרשימת הנושאים, טרם הליך הדיווח (CEDAW/C/ISR/QPR/6). כמו כן, היא מביעה את הערכתה לדוח המעקב (follow-up report) של המדינה החברה (CEDAW/C/ISR/CO/5/Add.1). הוועדה מברכת על ההצגה בעל פה של המשלחת ועל ההבהרות הנוספות שניתנו בתשובה לשאלות שהציגה הוועדה במהלך הדיאלוג.

3. הוועדה מברכת את משלחת המדינה החברה, שבראשה עומדת כב' הגב' אביבה רז שכטר, השגרירה וראש נציגות הקבע של ישראל למשרד האו"ם בז'נבה. המשלחת אף כללה נציגים של משרד המשפטים, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הבריאות, משרד החינוך, צה"ל, משטרת ישראל, שירות בתי הסוהר ונציגות הקבע של ישראל למשרד האו"ם בז'נבה.

ב. היבטים חיוביים

4. הוועדה מברכת על ההתקדמות שהושגה מאז בחינת הדוחות התקופתיים הרביעי והחמישי המשולבים של המדינה החברה (CEDAW/C/ISR/4-5) שנעשתה בשנת 2011, בביצוע רפורמות חקיקה, ובמיוחד באימוץ החקיקה הבאה:

(א) אימוץ תיקון מס' 6 לחוק גיל הנישואין, שהעלה את גיל המינימום לנישואין מ-17 ל-18 שנה הן לנשים והן לגברים, בשנת 2013;

(ב) תיקון מס' 57 לחוק עבודת נשים, תשי"ד - 1954, המאריך את חופשת הלידה מ-14 ל-15 שבועות, בשנת 2017;

(ג) התיקון לתקנות למניעת הטרדה מינית, הקובע אמצעים למניעת הטרדה מינית במוסדות להשכלה גבוהה, בשנת 2014;

(ד) תיקון מס' 26 לחוק השופטים הדתיים (דיינים), המחייב כי לפחות אחד משני הנציגים של כל גוף (הממשלה, הכנסת ולשכת עורכי הדין בישראל) שמונה לוועדה האחראית על מינוי שופטי בתי הדין הרבניים יהיה אישה, בשנת 2013;

* אומץ על ידי הוועדה במושב השישי ושמונה (23 באוקטובר - 17 בנובמבר 2017).

- (ה) תיקון חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), תשנ"ה – 1995 ("חוק הסנקציות"), בשנת 2012;
- (ו) תיקון לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, תשנ"ד – 1994, אשר במסגרתו נכללו טיפולי שימור פוריות לנשים ולנערות שעתידות לעבור טיפולים כימותרפיים או הקרנות, בשנת 2011.
5. הוועדה מברכת על מאמציה של המדינה החברה לשפר את מדיניותה ואת המסגרת המוסדית שלה, במטרה להאיץ את הביעור של האפליה נגד נשים ולקדם שוויון בין המינים, כגון:
- (א) אימוץ תכנית פעולה ליישום החלטה מס' 1325 של מועצת הביטחון של האו"ם, בשנת 2015;
- (ב) הקמת בתי משפט קהילתיים אשר החלו בפעילות בשנת 2014;
- (ג) הקמת וועדה בין-משרדית משותפת למניעת אלימות במשפחה, בשנת 2014;
- (ד) הקמת יחידה לשוויון בין המינים בשירות במשטרה, בשנת 2013;
- (ה) הקמת צוות בין-משרדי משותף, בראשות המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, הממונה על בחינה ויישום המסקנות המסכמות של ועדות זכויות אדם, בשנת 2011.
6. הוועדה מברכת על כך שבתקופה שחלפה מאז בחינת הדוח הקודם, המדינה החברה אישררה או הצטרפה לאמנות הבינלאומיות הבאות:
- (א) האמנה בדבר זכויות אנשים עם מוגבלות, בשנת 2014;
- (ב) וועידת סוכנויות התעסוקה הפרטית, 1997 (מס' 181) של ארגון העבודה הבינלאומי (ILO), בשנת 2012.

ג. הכנסת

7. הוועדה מדגישה את התפקיד המכריע של הרשות המחוקקת בהבטחת יישומה המלא של האמנה (ראו את דברי הוועדה על יחסיה עם חברי פרלמנט (כנסת) שאומצו במושב הארבעים וחמש, בשנת 2010). היא מזמינה את הפרלמנט (הכנסת), בהתאם למנדט שלה, לנקוט בצעדים הנדרשים בנוגע ליישום מסקנות המסכמות הנוכחיות מהיום ועד לתקופת הדיווח הבאה לפי האמנה. הוועדה קוראת למדינה החברה להגיש את המסקנות המסכמות הנוכחיות לכל המשרדים הרלוונטיים, לכנסת ולרשות השופטת, על מנת להבטיח את יישומן המלא.

ד. נושאים עקרוניים שהם מקור לדאגה והמלצות

הסתייגויות

8. חרף ההתפתחויות החיוביות במדינה החברה, ובכלל זה תיקון חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), תשנ"ה – 1995 ("חוק הסנקציות") בשנת 2012, הוועדה מציינת בדאגה כי המדינה החברה שומרת על הסתייגויותיה לסעיפים 7(ב) ו-16 לאמנה על אף התחייבותה להמשיך ולבחון אותם. הוועדה מודעת להסבר שהציגה המדינה החברה במסגרת הליך המעקב שלה (CEDAW/C/ISR/CO/5/Add.1), כי הסתייגויות אלה מתייחסות למרקם החברה הישראלית, המורכב מדתות רבות שלכל אחת מהן דרגות שונות של אוטונומיה לגבי מנהגים דתיים מסוימים. עם זאת, היא מציינת כי בתי המשפט של המדינה החברה אזכרו את סעיף 16 לאמנה במספר מקרים (נספח 3 לדוח המדינה החברה) וכי מספר סוגיות הנוגעות לדיני משפחה, נישואין וגירושין מטופלים על ידי בתי המשפט לענייני משפחה, עובדה המוכיחה כי ניתן לסגת מההסתייגויות.

היא מקבלת בברכה את תגובתה של משלחת המדינה החברה, כי בקרוב יחלו דיונים פנימיים בדבר נסיגה חלקית מההסתייגויות לסעיף 16.

9. בהתחשב בעובדה כי גיל הנישואין ותחומי משפט אחרים הקשורים לרכוש בנישואין

שבמסגרת המשפטית עולים בקנה אחד עם האמנה, הוועדה חוזרת על המלצתה הקודמת (CEDAW/C/ISR/CO/5, פסקה 8) כי המדינה החברה תבחן את הסתייגותיה לסעיפים 7(ב) ו-16 לאמנה על מנת לסגת מהן במסגרת פרק זמן שייקבע. היא חוזרת ומדגישה כי הסתייגותה של המדינה החברה לסעיף 16 מנוגדת לתכלית ולמטרה של האמנה, שכן היא פוגעת בעקרון השוויון המהותי בין נשים לגברים בכל הנוגע לנישואין וליחסים במשפחה.

הגדרת אפליה ואי אפליה

10. בציינה כי בית המשפט העליון יישם גישה מתקדמת לעקרון השוויון, הנגזרת מחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, הוועדה ממשיכה להצר על כך שהחקיקה של המדינה החברה עדיין לא כוללת הגדרה מקיפה של אפליה נגד נשים המכסה הן אפליה ישירה והן אפליה עקיפה נגד נשים. היא אף מביעה דאגה לעניין האפליה המערכתית (systemic) שחווים מיעוטים לאומיים, בעיקר נשים ונערות השייכות לקהילות הערביות והבדואיות.

11. הוועדה מזכירה את המלצתה הקודמת (CEDAW/C/ISR/CO/5, פסקה 11) וממליצה למדינה החברה לנקוט בצעדי חקיקה לאימוץ הגדרה מקיפה של אפליה נגד נשים, המכסה הן אפליה ישירה והן עקיפה במרחב הציבורי והפרטי, כמו גם צורות שונות של אפליה, בהתאם לסעיף 1 לאמנה. כמו כן, היא ממליצה כי המדינה החברה תאמץ אסטרטגיה מקיפה לביעור האפליה המערכתית של המיעוטים הלאומיים, ובמיוחד של הנשים והנערות השייכות לקהילות הערביות והבדואיות.

מגבלות על חופש התנועה, הפרדה והדרה של נשים במרחב הציבורי, במסגרות מסחריות ובמסגרות חינוכיות

12. הוועדה מציינת בדאגה כי על אף תגובת המשלחת והצעדים שנקטה המדינה החברה, הגבלות על חופש התנועה ממשיכות להשפיע על נשים במרחב הציבורי, לרבות תחבורה, וכן, לעיתים, הובילו להדרתן מסביבות חינוכיות, מסחריות ודתיות, מצד תנועות חרדיות מסוימות, הכופות (imposing) את מנהגי הדת שלהן באופן העומד בניגוד לזכויות היסוד של נשים ונערות. היא (הוועדה - התוספת אינה במקור - ד.ד.ש) מודאגת מההחלטה האחרונה של המועצה להשכלה גבוהה (המל"ג) להרחיב את הקמפוס המופרד וליצור כיתות נפרדות לחלוטין בתוך אוניברסיטאות.

13. הוועדה ממליצה כי המדינה החברה:

(א) תגביר את מאמציה בטיפול בתופעה של הגבלה על חופש התנועה של נשים והפרדה (segregation) על בסיס מגדר על ידי תנועות דתיות מסוימות, כדי להבטיח את זכותן של נשים ונערות לגישה למקומות ציבוריים, כולל תחבורה, וסביבות חינוכיות, מסחריות ודתיות בתנאים השווים לתנאיהם של גברים, ותטיל סנקציות על אנשים ומוסדות המעורבים במעשים מפלים;

(ב) תוקיע את ההפרדה של נשים ונערות, כנוהג בלתי מקובל וכפגיעה בכבודן של נשים ונערות, שאינה עולה בקנה אחד עם חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, וכהפרה של סעיפים שונים של האמנה;

(ג) תבער את ההפרדה בכל התחומים, לרבות במרחב הציבורי, אוניברסיטאות ובהשכלה הגבוהה.

תחולת האמנה מחוץ לגבולות המדינה (Extraterritorial application of the Convention)

14. הוועדה מצרה על כך שהמדינה החברה נשארת בעמדתה כי האמנה אינה תקפה מעבר לשטחיה, כך שלא נמסר כל מידע על ידי המדינה החברה בדבר יישום האמנה ב'שטחים הפלסטיניים הכבושים' (כך במקור - ד.ד.ש.), שבהם יש למדינה החברה סמכות שיפוט או שליטה אפקטיבית. היא חוזרת ומדגישה כי עמדת המדינה החברה כי האמנה אינה תקפה ב-'שטחים הפלסטיניים הכבושים' (כך במקור - ד.ד.ש.) מנוגדת לעמדתה של הוועדה ושל גופי אמנות אחרים של האומות המאוחדות, לרבות הוועדה לזכויות האדם, הוועדה לזכויות

כלכליות, חברתיות ותרבותיות, הוועדה נגד עינויים והוועדה לביעור האפליה הגזעית, כמו גם בית הדין הבינלאומי (CEDAW/C/ISR/CO/5, פסקה 12).

15. הוועדה מזכירה את המלצתה הקודמת (CEDAW/C/ISR/CO/5, פסקה 13), כי המדינה החברה תעניק תוקף מלא להוראות האמנה, כמו גם תיישם את התחייבויותיה לפי המשפט ההומניטארי הבינלאומי ביחס לכל האנשים המצויים תחת שיפוט או שליטתה האפקטיבית. הוועדה ממליצה שהמדינה החברה תמסור מידע מקיף בדוח התקופתי הבא שלה על יישום האמנה ב'שטחים הפלסטינים הכבושים' (כך במקור – ד.ד.ש.), שם יש למדינה החברה סמכות שיפוט או שליטה אפקטיבית.

גישה למערכת המשפט (Access to Justice)

16. הוועדה מציינת את מאמצי המדינה החברה לספק שירותי סיוע משפטי לנשים ולנערות, לרבות הקמת סניף של הסיוע המשפטי ברהט בחודש יוני 2016, ואת המאמצים לחזק את שיתוף הפעולה בין האגף לסיוע משפטי (LAA) לבין ארגונים בלתי ממשלתיים. כמו כן היא מברכת על התיקון האחרון המרחיב מתן סיוע משפטי חינם לנפגעי עבירות מין על ידי מתן פטור ממבחן הזכאות הכלכלית שנקבע בחוק הסיוע המשפטי, תשל"ב – 1972. עוד מברכת הוועדה על יישום התיקונים לחוק בתי דין רבניים (תשנ"ה – 1995) ("חוק הסנקציות") ועל התחזקות מערכת בתי המשפט לענייני משפחה במטרה לזרז את הטיפול בתיקים הקשורים לנישואין וגירושין. עם זאת, הוועדה מודאגת כי:

- (א) נשים עצמן, לרבות נשים השייכות לקבוצות מיעוט, אינן מודעות לזכויותיהן על פי האמנה, ואין להן את המידע הדרוש על מנת לתבוע אותן;
- (ב) נשים ונערות, בעיקר אלה השייכות לקהילות הערביות והבדואיות, מבקשות מקלט ונשים מהגרות חוות גישה מובדלת (differential) למערכות משפט, בשל המחסומים הפיזיים והכלכליים העומדים בפניהן בהגשת תלונות על אפליה;
- (ג) בעקבות אימוץ הנחיות חדשות על ידי האגף לסיוע משפטי בחודש אפריל 2016, חלה ירידה במספר הפניות לסיוע משפטי בענייני דיני משפחה, לרבות תמיכה ומזונות ילדים.

17. בהתייחס להמלצתה הכללית מס' 33 (2015) בדבר הגישה של נשים למערכת המשפט, הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תטפל בכל המחסומים הפיזיים והכלכליים המעכבים את הגישה למערכות משפט של נשים, בעיקר אלה השייכות לקהילות ערביות, בדואיות, מבקשי מקלט ונשים מהגרות. כמו כן, מומלץ כי המדינה החברה:

- (א) תגביר את המודעות בקרב כל הנשים, לרבות נשים השייכות לקבוצות מיעוט, לזכויותיהן על פי האמנה ולסלק את המכשולים המונעים מהן להגיע לצדק;
- (ב) תבטיח כי האמנה והחקיקה המקומית הנוגעת בדבר יהוו חלק בלתי נפרד מהחינוך המשפטי המתמשך של הרשות השופטת ושל כל השחקנים במערכת המשפט, על מנת לטפח תרבות התומכת בזכויות הנשים;
- (ג) תבצע הערכה של ההשפעה של ההנחיות החדשות, אשר אומצו בשנת 2016 על ידי האגף לסיוע המשפטי, על הנגשת הסיוע המשפטי לנשים במיוחד בכל הנוגע לענייני דיני משפחה, לרבות מקרים של מזונות ילדים ומשמורת.

נשים, שלום וביטחון

18. הוועדה מברכת על החלטת ממשלה מס' 2331, שמטרתה ליישם את החלטת מועצת הביטחון של האו"ם מס' 1325 (2000) בדבר נשים, שלום וביטחון. הוועדה מציינת את האימוץ של תכנית הפעולה וכן את התוכנית למדיניות מקיפה לשם קידום השוויון בין המינים. הוועדה אף ציינה את ייצוג הנשים בצה"ל. עם זאת, הוועדה מודאגת כי:

- (א) יישום תכנית המדיניות בנושא נשים, שלום וביטחון לא מתייחס למצבן של נשים ונערות ב'שטחים הפלסטינים הכבושים' (כך במקור – ד.ד.ש.) כחלק מהמחויבויות החוץ-טריטוריאליות של המדינה החברה;

- (ב) על אף מאמצי המדינה החברה להגביר את השתתפותן של נשים בתהליך השלום, נשים, ובייחוד נשים ערביות ישראליות ונציגות נשים של ארגוני חברה אזרחית, נותרו בתת-ייצוג;
- (ג) עליה במקרי אלימות מינית בצה"ל על אף אימוץ תכנית אסטרטגית למיגור הטרדה מינית בצה"ל, הכוללת הקמת מדור תמיכה בקורבנות (מהו"ת);
- (ד) כוחות הביטחון הישראליים ממשיכים להשתמש בכוח לא מידתי בתגובה למעשי אלימות, הפגנות מחאה ובפעולות אכיפת חוק בהקשר של אמצעים ללוחמה בטרור, עם השפעה בלתי מידתית על נשים ונערות.

19. הוועדה ממליצה שהמדינה החברה תקדיש מחשבה ראויה להמלצה הכללית מס' 30 (2013) של הוועדה בנושא נשים במצבי מניעת סכסוך, סכסוך ומצבים לאחר סכסוך, בכך שתבטיח שתכנית המדיניות ליישום החלטת מועצת הביטחון של האו"ם 1325 (2000) מיושמת במלואה, לרבות באמצעות הקצאת משאבי כח אדם, משאבים טכניים ופיננסיים הולמים ושיתוף פעולה משופר עם נציגות נשים מארגונים אזרחיים חברתיים המייצגים את כל נקודות המבט. כן ממליצה הוועדה שהמדינה החברה:

- (א) תרחיב את תחולתה של תכנית המדיניות ליישום החלטת מועצת הביטחון של האו"ם 1325 (2000) ל'שטחים הפלסטינים הכבושים' (כך במקור – ד.ד.ש.), שם יש למדינה החברה סמכות שיפוטית או שליטה אפקטיבית;
- (ב) תקים מנגנון, עם מטרות מוגדרות, לצורך הכרה ויישום של התפקיד האסטרטגי של נשים במציאת פתרון בר-קיימא לשלום ולקידום מאמצים למניעת סכסוכים ולבנייה מחדש לאחר פתרון הסכסוך, לרבות באמצעות תפקידן הישיר בקבלת ההחלטות, בהתאם להחלטת מועצת הביטחון של האו"ם 1325 (2000), ותיקח בחשבון את הטווח המלא של סדר היום של מועצת הביטחון בנושא נשים, שלום וביטחון, כפי שזה בא לידי ביטוי בהחלטות 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2122 (2013) ו-2242 (2015);
- (ג) תמשיך לחקור, להעמיד לדין ולהעניש עברייני מין בצה"ל, ותבטיח יישום קפדני של מדיניות אפס סובלנות כלפי נושאי משרה במערכת הביטחון שביצעו מעשים המהווים פגיעה וניצול מיני;
- (ד) תבטיח כי השימוש בכוח נגד נשים ונערות בתגובה למעשי אלימות, הפגנות מחאה ובפעולות אכיפת חוק במסגרת הלחימה בטרור הוא מידתי והולם את כלל היסוד בדבר השימוש בכוח ובנשק על ידי אנשי אכיפת החוק.

נציבות זכויות אדם מדינתית

20. הוועדה מברכת על כך שהמדינה החברה קיבלה את ההמלצה שניתנה במסגרת נוהל הסקירה התקופתית האוניברסלית בפני מועצת זכויות האדם של האו"ם (A/HRC/15), פסקה 136.25 ו-A/HRC/25/15/Add.1, פסקה 9) להקים נציבות זכויות אדם מדינתית בהתאם לעקרונות הנוגעים למעמד מוסדות לאומיים לקידום והגנה על זכויות אדם (עקרונות פריז), שאומצו בהחלטת העצרת הכללית 48/134. עם זאת, הוועדה מודאגת מכך שעד כה, מוסד שכזה טרם הוקם.

21. הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תפעל להקמת נציבות זכויות אדם מדינתית עצמאית שתפקידה קידום והגנה על זכויות אדם, עם מנדט להגנה וקידום זכויות נשים ולהבטיח שוויון בייצוג נשים וגברים בהרכבה, לרבות בעמדות מנהיגות, בהתאם לעקרונות הנוגעים למעמד מוסדות לאומיים לקידום והגנה על זכויות אדם (עקרונות פריז), שאומצו בהחלטת העצרת הכללית 48/134.

המנגנון הלאומי לקידום נשים ושוויון מגדרי

22. הוועדה מברכת את המדינה החברה על הגידול המשמעותי במשאבים הכספיים המוקצים לרשות לקידום מעמד האישה, על פיתוח מדיניות מקיפה ומגובשת לקידום שוויון מגדרי

ותוכנית פעולה, הכוללת פעולות לעמידה ביעדי פיתוח בר-קיימא, המערבות הבניה שלטונית הן ברמה הארצית והן ברמה המקומית. הוועדה אף מברכת על אימוץ החלטת ממשלה מס' 36 במאי 2015, להקמת וועדת שרים לענייני שוויון חברתי שמטרתה קידום שוויון בין המינים בתחומים שונים המנויים באמנה. הוועדה מציינת את "הניתוח המגדרי ההדרגתי" של תקציב המדינה, ואת המאמצים להגדרת תחומי האחריות של מפקחי השוויון המגדרי שמונו לכל משרד, וכן את פיתוח מדיניות לקידום שוויון נשים מקהילות ערביות ובדואיות. עם זאת, הוועדה מציינת תיאום בלתי מספיק של פעילויות לשוויון מגדרי אותן מבצעים מפקחי השוויון המגדרי שמונו למשרדי הממשלה, ומערבות בלתי מספקת מצד השחקנים הנדרשים, לרבות שופטים ואנשי אכיפת החוק, כדי לחזק את התוכניות והאסטרטגיות שלהם.

23. הוועדה ממליצה שהמדינה החברה:

- (א) תמשיך לחזק את התיאום והקצאת המשאבים המתאימים לרשות לקידום מעמד האישה, כדי לאפשר לה לבצע את פעילותה ביעילות, לרבות על ידי מעקב אחר ההתקדמות ביישום יעדי הפיתוח בר קיימא;
- (ב) תכין הערכה בדוח התקופתי הבא בנוגע ליישום ותיאום פעילויות לשוויון מגדרי שבוצעו על ידי המשרדים, לאחר קביעת הגדרה רשמית לתפקיד מפקחי השוויון המגדרי, אשר יכללו מעקב אחר ההתקדמות של כל משרד על מנת להבטיח שהפעילויות המתקצבות על ידי המדינה עומדות בקריטריונים שנקבעו להערכת תקצוב בנושאי מגדר, וכי סנקציות מוטלות על משרדים שאינם עומדים בקריטריונים;
- (ג) תחזק את פרויקטי השולחן העגול להגדלת שיתוף הפעולה עם ארגוני החברה האזרחית המייצגים אינטרסים של נשים, ובמיוחד עם אלה המייצגים את האינטרסים של נשים מקהילות ומיעוטים במצבי נחיתות, כולל נשים ערביות ובדואיות.

אמצעים זמניים מיוחדים

24. הוועדה מברכת את המדינה החברה על מאמציה להאיץ השגת שוויון מהותי בין נשים לגברים, דוגמת הגברת ייצוג של נשים, כולל נשים ערביות כדירקטוריות בחברות ממשלתיות באמצעות "צוות דירקטורים" הקובע מכסות בעניין זה. הוועדה אף מברכת את המדינה החברה על תיקון מס' 12 לחוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות), 5774 – 2014, הקובע 15% מימון נוסף למפלגות בהן לפחות שליש החברים הנבחרים והמכהנים הן נשים. עם זאת, הוועדה מודאגת מכך שתיקון זה חל רק על בחירות של רשויות עירוניות ומועצות מקומיות, ואינו מוחל על מועצות אזוריות. כמו כן הוועדה מודאגת כי לא ננקטו צעדים זמניים מיוחדים מצד המדינה בתחומים מסוימים על פי האמנה, כגון השכלה גבוהה.

25. הוועדה ממליצה שהמדינה החברה תגדיל את השימוש באמצעים זמניים מיוחדים, ובכלל זה מכסות סטטוטוריות, בכל התחומים הנכללים באמנה בהם נשים זוכות לתת ייצוג או בהם נשים מוחלשות, כגון מועצות אזוריות ועמדות קבלת-החלטות בתחום השכלה הגבוהה. הוועדה ממליצה כי אמצעים אלה יכללו מטרות ולוחות זמנים מוגדרים, בהתאם לסעיף 4, פסקה 1 לאמנה ולהמלצה הכללית של הוועדה מס' 25 (2004) בדבר צעדים זמניים מיוחדים, על מנת להבטיח השגת שוויון מהותי בין נשים וגברים בכל תחומי האמנה, שבהן נשים, ובייחוד נשים ערביות בישראל, אינן מיוצגות כראוי או הינן מוחלשות.

סטריאוטיפים ונוהגים פוגעניים

26. הוועדה מברכת על מאמציה של המדינה החברה להיאבק בסטריאוטיפים מגדריים מפלים ובנוהגים פוגעניים דוגמת אימוץ תיקון מס' 6 לחוק גיל הנישואין, שהעלה את הגיל המינימלי לנישואין מ-17 ל-18 הן לנשים והן לגברים. הוועדה אף מברכת על קבלת החלטת ממשלה מס' 2345, אשר הקימה וועדה בין-משרדית המופקדת על הטיפול בסוגיית הפוליאמיה ועל פיתוח תכנית אסטרטגית לחיסול נוהג פוגעני זה. עם זאת, הוועדה מודאגת כי:

- (א) סטריאוטיפים מפלים המבוססים על פרשנויות דתיות שמרניות הנוגעות לתפקידים ואחריות של נשים וגברים במשפחה ובחברה, ממשיכים להתקיים במדינה החברה, במיוחד בקרב החרדים בישראל;

- (ב) נשים נשואות המנועות מלהתגרש בגין אי קבלת הגט ממשיכות לסבול מאות קלון ואפליה, כאשר הן מביאות לעולם ילד עם גברים שאינם הבעל שלהן;
- (ג) נישואי פוליגמיה ונישואין בכפייה ממשיכים להתקיים, בעיקר בקרב הקהילות הערביות והבדואיות, על אף מאמצי המדינה החברה לבער את הנוהגים הפוגעניים הללו.
27. בהתייחס להמלצה כללית משותפת מס' 31 של הוועדה לביעור האפליה נגד נשים/ הערה כללית מס' 18 של הוועדה לזכויות הילד (2014) על נוהגים פוגעניים ובהתאם ליעד פיתוח בר קיימא 5.3 לביעור כל הנוהגים הפוגעניים כגון נישואי ילדים, נישואין מוקדמים ונישואין בכפייה, הוועדה ממליצה כי על המדינה החברה:
- (א) לאמץ אסטרטגיה מקיפה לביעור סטריאוטיפים מפלים על התפקידים והאחריות של נשים וגברים במשפחה ובחברה, שיכללו מנגנון פיקוח להערכת השפעת הצעדים הנקטים ותכנון פעולות מתקנות;
- (ב) להרחיב את החינוך הציבורי ותכניות אחרות לביעור סטריאוטיפים ואותות קלון ביחס לנשים שיש להן ילדים מחוץ לנישואין;
- (ג) לנקוט בצעדים תחקיקתיים וחינוכיים נוספים לביעור נישואין פוליגמיים ונישואין כפויים במדינה החברה, במיוחד בקרב האוכלוסייה הבדואית.

אלימות על בסיס מגדרי נגד נשים

28. הוועדה מברכת את המדינה החברה על מאמציה לטפל באלימות מגדרית נגד נשים, כגון תיקון מס' 11 משנת 2014 לחוק זכויות נפגעי עבירה, תשס"א – 2001, שייכנס לתוקפו בינואר 2018, אשר קובע כי קורבנות של אלימות מינית רשאים לבחור את מין החוקר שלהם. היא מציינת כי המדינה החברה נוקטת בצעדים לאשרור אמנת מועצת אירופה בדבר מניעה ומאבק באלימות נגד נשים ואלימות במשפחה (אמנת איסטנבול). עם זאת, הוועדה עדיין מודאגת בנושא:
- (א) דיווחים על אלימות בין בני זוג (intimate partner), לרבות רצח נשים ופשעים המבוצעים בשם מה שמכונה "כבוד";
- (ב) שכיחות האלימות המינית והאלימות במשפחה במדינה החברה, כפי שגם צוינה על ידי הדווחית המיוחדת (Special Rapporteur) לאלימות נגד נשים, הגורמים לה ותוצאותיה (A/HRC/35/30/Add.1, פסקאות 29-32);
- (ג) אלימות פסיכולוגית והתעללות שמפעילים בעלים נגד נשותיהם במהלך הליכי גירושין, על ידי מניעת מתן הסכמה לגירושין (הידוע גם בשם סירוב מתן גט);
- (ד) השיעורים הגבוהים של הטרדה מינית שחוות נשים ונערות במרחבים השונים.
29. בהתייחס להמלצות הכלליות מס' 19 (1992) בנושא אלימות נגד נשים ומס' 35 (2017) בנושא אלימות מבוססת מגדר נגד נשים, ובהתאם ליעד פיתוח בר קיימא 5.2, לביעור כל צורות האלימות נגד נשים נערות במרחב הציבורי והפרטי, הוועדה ממליצה שהמדינה החברה:
- (א) תגביר את המאמצים למאבק באלימות נגד נשים, ובכללם רצח נשים ואלימות במשפחה, על-ידי הבטחת חקירה יעילה של מעשי אלימות נגד נשים, העמדה לדין בגינם והשתתפות עונשים הולמים על מבצעי מעשים אלה;
- (ב) תבטיח כי נשים זוכות להגנה מפני אלימות פסיכולוגית והתעללות מצד בעלים במהלך הליכי גירושין (סירוב מתן גט), לרבות באמצעות הטלת סנקציות מתאימות על ידי בתי המשפט;
- (ג) תיישם מדיניות של אפס סובלנות להטרדה מינית, תבטיח העמדה לדין וענישה מלאה בגין כל מעשי אלימות אלה המבוצעים נגד נשים ונערות;
- (ד) תזרז את אשרור אמנת מועצת אירופה בדבר מניעה ומאבק באלימות נגד נשים ואלימות במשפחה (אמנת איסטנבול).

אלימות נגד נשים ב- 'שטחים הכבושים' (כך במקור – ד.ד.ש.) והטרדתן

30. תוך התייחסות למורכבות המצב, בייחוד לגבי המנהל המקומי, הוועדה מביעה חשש כי נשים ונערות פלסטיניות ימשיכו להיות חשופות לשימוש מופרז בכוח והתעללות מצד כוחות הביטחון של המדינה החברה ומצד מתנחלים ישראלים, לרבות התעללות פיזית, פסיכולוגית, אלימות מילולית והטרדות מיניות כמו גם הפרות של זכותן לחיים. הוועדה אף מודאגת כי:

(א) בשל ההגבלות על חופש התנועה ב- 'שטחים הכבושים', נשים ונערות פלסטיניות ממשיכות להיות חשופות להתנכלויות במחסומים ומצד מתנחלים בדרכן לבית הספר, לעבודה ובחזרה;

(ב) הנוהג של פשיטות לילה של כוחות הביטחון הישראליים פוגע באופן בלתי מידתי בנשים ובנערות.

31. הוועדה חוזרת על המסקנות המסכמות הקודמות שלה (CEDAW/C/ISR/CO/5), פסקה 23 וממליצה למדינה החברה:

(א) לשים קץ לכל ההפרות זכויות האדם נגד נשים ונערות ב- 'שטחים הכבושים', ולהסיר את כל ההגבלות על חופש התנועה;

(ב) להיאבק במדיניות המעניקה פטור מעונש על הפרת זכויות אדם ולהבטיח סעד לקורבנות;

(ג) להבטיח שהנוהג של פשיטות לילה מקיים את ההתחייבויות להליך הוגן ולזכויות על פי האמנה.

פינוי והריסת בתים

32. הוועדה מציינת את המסקנות המסכמות הקודמות שלה (CEDAW/C/ISR/CO/5), פסקה 28 ומציינת בדאגה כי המדינה החברה ממשיכה לבצע הריסות של רכוש, בתים ובתי ספר וכן פינוי כפוי, במיוחד ב- 'שטחים הכבושים', לרבות בירושלים המזרחית, הנמצאים תחת סמכות השיפוט שלה או שליטתה האפקטיבית. הוועדה מציינת כי הנוהג של עונש הריסה המשפיע על משפחות שלמות ללא הבחנה מהווה ענישה קולקטיבית והינו הפרה של המשפט ההומניטארי הבינלאומי. הוועדה מודאגת כי:

(א) רשויות המדינה החברה חידשו את הנוהג של עונש הריסת בתים לאחר השעייתו ב- 2005, המעניש משפחות ומשפיע באופן לא מידתי על נשים ונערות, ובמיוחד על משקי הבית בראשם עומדות נשים;

(ב) השימוש במדיניות מפלה של תכנון ובנייה באזורי C בגדה המערבית, כולל ירושלים המזרחית, מביא להיעדר אישורי דירור לפלסטינים, ולהוצאת צווי פינוי והריסה.

33. הוועדה חוזרת על המלצתה הקודמת (CEDAW/C/ISR/CO/5), פסקה 29 כי המדינה החברה:

(א) תבטל את כל המדיניות בנושא הנוהג של עונש באמצעות הריסה ופינוי בכפייה, אשר יש להם השפעה פוגענית על בריאותן הפיזית והפסיכולוגית של נשים ונערות ערביות ישראליות, ונשים ונערות פלסטיניות ב- 'שטחים הכבושים';

(ב) תחדל מיידית מיישום צווי פינוי והריסה המבוססים על מדיניות מפלה של תכנון ובנייה;

(ג) תשנה את המדיניות המפלה בנוגע להיתרי דירור לפלסטינים.

סחר בנשים וניצולן למטרות זנות

34. הוועדה מציינת את מאמציה של המדינה החברה להעניש רכישה של שירותי מין. כמו כן, מציינת הוועדה את מאמציה של המדינה החברה להילחם בסחר בבני אדם, לרבות

באמצעות קיום שוטף של הדרכות לעובדי ממשלה ומתן סיוע משפטי חינם לנפגעי סחר בבני אדם. עם זאת, הוועדה מודאגת מכך שהמדינה החברה נותרה מדינת יעד לסחר בנשים ובנערות למטרות ניצול מיני ועבודה. היא מודאגת במיוחד:

- (א) מהיעדר זיהוי מוקדם של נשים ונערות נפגעות סחר למטרות ניצול מיני, המגיעות לעתים קרובות למדינה החברה כעובדות, וכן מחוסר היעילות בזיהוי קורבנות סחר;
- (ב) מהעדר מידע על מנגנונים לבדיקת המגזר החקלאי לאיתור קורבנות סחר;
- (ג) מהשיעור הנמוך של העמדה לדין של סוחרים בבני אדם בשל היעדר תיאום בין המשטרה לבין אנשי רשות ההגירה;
- (ד) מהמידע הבלתי מספיק על ניצול מיני של נשים העוסקות בזנות ועל תוכניות יציאה לנשים המבקשות לצאת מזנות.

35. הוועדה ממליצה שהמדינה החברה:

- (א) תבטיח שהיחידה הארצית למאבק בסחר בבני אדם תחזק את המנגנונים לזיהוי מוקדם של נשים ונערות שנפלו קורבן לסחר בבני אדם;
- (ב) תחזק את התיאום בין הגופים האחראים למעקב אחר יישום החוקים למאבק בסחר וניצול בזנות;
- (ג) תמסור מידע בדוח התקופתי הבא על היקף הניצול בזנות במדינה החברה וכן על המנגנונים הקיימים לזיהוי קורבנות סחר למטרות ניצול מיני או ניצול בעבודה במגזר החקלאי;
- (ד) תפעל להגברת שיתוף הפעולה הדו-צדדי, האזורי והבינלאומי למניעת סחר, לרבות באמצעות חילופי מידע והרמוניזציה של הליכים משפטיים להעמדתם לדין של סוחרים;
- (ה) תציג תכניות לנשים המבקשות לצאת מזנות.

השתתפות בפוליטיקה ובחיים הציבוריים

36. הוועדה מציינת כי המדינה החברה ביצעה התקדמות ראויה לשבח בקידום השתתפותן של נשים במערכת המשפט, בשירות המדינה ובמועצות המדינה. היא מברכת על מינוי שתי נשים לתפקידי מנהלת משאבי אנוש בהנהלת בתי הדין הרבניים ולכהונת שופטת (קאדי) בבית הדין הדתי המוסלמי, בהתאמה. עם זאת, הוועדה עדיין מודאגת מהנושאים הבאים:

- (א) מספרן הנמוך של הנשים בכנסת, בתפקידי ממשלה (שרות), תפקידים אקדמיים ודיפלומטיים בכירים, ומכך שנשים אינן יכולות לשמש שופטות בבתי הדין הרבניים;
- (ב) השתתפות הנמוכה של נשים ערביות ובדואיות בחיים הפוליטיים והציבוריים;
- (ג) היעדר צעדים קונקרטיים לטיפול באפליה מצד מפלגות חרדיות, דהיינו "הדות התורה" ו-"ש"ס", כאשר תקנות המפלגות הללו מונעות מנשים להתמנות כחברות בהן או מלהיות מועמדות ולכן מלהיבחר לכנסת, למועצות עירוניות ואזוריות, ומכך שלדעת פרקליטות המדינה אין בסיס חוקי לביטול תקנות אלה או למניעת השתתפותן של מפלגות אלה בבחירות, זאת על אף שאסור לחוקי המפלגות לפגוע בהוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: הכנסת.

37. הוועדה ממליצה שהמדינה החברה:

- (א) תמשיך לנקוט צעדים ממוקדים להגדלת הייצוג של נשים בחיים הפוליטיים והציבוריים, בעיקר בכנסת, בתפקידים מיניסטריליים, במשרות אקדמיות בכירות ובשירות החוץ; ותיזום התייעצויות עם בעלי עניין רלוונטיים בנושא החלת רפורמות בדבר השתתפותן של נשים כשופטות בבתי דין רבניים;
- (ב) תנקוט בצעדים זמניים מיוחדים, כגון מכסות, להגדלת השתתפותן של נשים ערביות ובדואיות בחיים הפוליטיים והציבוריים;

(ג) תאמץ חקיקה האוסרת על כל מפלגה פוליטית שיש לה תקנות מפלות המונעות את המינוי של נשים כחברות במפלגות פוליטיות או מלהיות מועמדות, ולפיכך מלהיבחר לכנסת, למועצות אזוריות ולרשויות מקומיות, תוך הפרה של סעיף 7 לאמנה ושל חוקי היסוד, ובמיוחד חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, מלהשתתף בבחירות כלשהן.

מגני זכויות אדם וארגונים בלתי-ממשלתיים

38. הוועדה חוששת כי בעקבות אימוץ 'חוק החרם' ו- 'חוק הנכבה' בשנת 2011, הוטלו על פעילי זכויות אדם, לרבות נשים ישראליות ופלסטיניות, הגבלות חמורות על פעילותם, לרבות באמצעות הגבלות על מימונם.

39. הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תנקוט בצעדים ספציפיים, לרבות באמצעות תיקוני חקיקה, כדי ליצור סביבה המאפשרת לנשים ישראליות ופלסטיניות פעילות זכויות אדם ולארגונים לא-ממשלתיים הפועלים לקידום שוויון מגדרי והעצמת נשים, לפעול בחופשיות ללא הגבלות בלתי הולמות (undue), לרבות הגבלות על מימון מצד מקורות זרים.

אזרחות ואיחוד משפחות

40. הוועדה מציינת בדאגה כי חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה), תשס"ג – 2003, אשר נועד להיות זמני אך שתוקפו ממשיך להיות מוארך, אוסר על מתן מעמד לבני זוגם של ישראלים פלסטינים או של תושבי קבע פלסטינים בישראל. הוועדה מציינת כי האיסור הוא מוחלט עבור תושבי עזה בעוד שפלסטינים מהגדה המערבית יכולים לקבל היתרי תושבות זמניים מוגבלים מאז שנת 2005. הוועדה מודאגת במיוחד מהנושאים הבאים:

(א) חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה), תשס"ג – 2003 אוסר על הענקת מעמד כלשהו (תושבות או אזרחות) לפלסטינים מ-השטחים הפלסטינים הכבושים' (כך במקור - ד.ד.ש.), הנשואים לאזרחי ישראל או לתושבי מזרח ירושלים, בהתבסס על אזרחותם בלבד, בעוד שבני זוג זרים בני לאומים אחרים יכולים לקבל היתרים כאלה;

(ב) בשל חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה), תשס"ג – 2003, על זוגות לבחור בין (1) לחיות בנפרד, כאשר בן זוג אחד מנוע מלראות את ילדיו גדלים; (2) לחיות יחד עם בן הזוג מ-השטחים הפלסטינים הכבושים' (כך במקור – ד.ד.ש.). שנחשב לבלתי חוקי, כשנשללות מהן זכויות יסוד וכשהם כפופים לגירוש אם ימצאו מתגוררים בירושלים המזרחית; או (3) לחיות בגדה המערבית, ובמקרה זה בן הזוג הישראלי מסתכן באובדן אזרחותו הישראלית, ותושבי הקבע עלולים לאבד את מעמד התושבות שלהם;

(ג) למרות שחוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה), תשס"ג – 2003 מאפשר כיום מתן היתרי שהייה ארעיים מטעמים הומניטריים או מתיר תושבות בתנאים מיוחדים, מתן היתרי שהייה ארעיים מחייב עמידה בתנאי ביטחון וגיל קפדניים, ושליחת היתרים אלה יכולה להיות שרירותית;

(ד) על פי החלטת ממשלה מס' 3598 מחודש יוני 2008, איחוד משפחות של פלסטינים בעלי תושבות או אזרחות ישראלית עם אנשים מעזה אסור באופן מוחלט.

41. הוועדה מציינת את המלצתה הקודמת (CEDAW/C/ISR/CO/5, פסקה 24), לפיה על המדינה החברה לאזן באופן אובייקטיבי בין דאגותיה הביטחוניות לבין זכויות האדם של אנשים המושפעים מחוקיה וממדיניותה ולבחון אותם במטרה לאפשר איחוד משפחות של כל האזרחים ותושבי קבע של המדינה החברה. לעניין זה, על המדינה החברה לבחון את חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה) ואת החלטת ממשלה מס' 3598 מחודש יוני 2008, על מנת להבטיח כי הם עומדים בהוראות תקנות 9 ו-16 לאמנה, לדוגמה על ידי קביעת אמצעים ממוקדים, שיחולו על בסיס של כל מקרה שייבחן לגופו, תוך כיבוד עקרונות השוויון והמידתיות.

חינוך

42. הוועדה מביעה את הערכתה למדינה החברה על רמת האוריינות והחינוך הגבוהה שלה, ומקבלת בברכה את הצעדים שננקטו כדי להוסיף ולשפר את הנגישות של נשים ונערות לחינוך איכותי, בפרט בכל הנוגע לנשים ונערות מקהילות חרדיות, כגון בתוכנית המח"רים כמו גם את תוכנית החומש שמטרתה שילוב נשים ונערות מקהילות חרדיות במערכת החינוך. הוועדה אף מברכת על תיקון מס' 4 (2014) לחוק זכויות התלמיד, תשס"א - 2000, הכולל נטייה מינית וזהות מגדרית כעילה אסורה לאפליה נגד תלמידים. עם זאת, הוועדה מודאגת מהנושאים הבאים:

(א) פערים בשוויון בנגישות לחינוך בקרב נשים ערביות, בדואיות וחרדיות, אשר כתוצאה מכך ממשיכות לסבול משיעורי נשירה גבוהים יותר והישגים נמוכים בהשכלה הגבוהה;

(ב) העובדה שנשים ממשיכות להיות בתת-ייצוג במשרות אקדמיות בכירות ובתחום המדעים;

(ג) מידע אשר לפיו ספרי לימוד בהם נעשה שימוש במערכת החינוך הערבית עדיין כוללים סטריאוטיפים שליליים לגבי התפקידים והאחריות של נשים וגברים, למרות אימוץ הנחיות חוזר מנכ"ל מס' 6 על שיטות ההוראה בשנת 2015, המחייבות שכל ספרי הלימוד יעברו "עריכה ממוקדת מגדר" לפני אישור משרד החינוך.

43. הוועדה ממליצה שהמדינה החברה:

(א) תחזק את האסטרטגיות שלה, לרבות באמצעות שימוש באמצעים זמניים מיוחדים כגון מלגות ממוקדות, לשיפור תוצאות בחינוך בקרב נשים ונערות ערביות, בדואיות וחרדיות, בין היתר באמצעות שימוש בקציני ביקור סדיר במשרד החינוך למניעת נשירתן מבית הספר;

(ב) תגביר את השימוש באמצעים, כולל אמצעים זמניים מיוחדים, לטיפול בתת-הייצוג של נשים במשרות אקדמיות בכירות (high-level academic positions);

(ג) תבצע הערכה של ספרי הלימוד במערכת החינוך הערבית על מנת לזהות ולהסיר סטריאוטיפים מפלים.

תעסוקה

44. הוועדה מברכת על אימוץ תיקון מס' 5 בשנת 2014 לחוק שכר שווה לעובדת ולעובד, תשנ"ו – 1996, הקובע כי על גופים ציבוריים שחלה עליהם החובה להגיש דוחות בנוגע למשכורות עובדים, יכללו "דיווח מגדר". הוועדה אף מברכת על אימוץ התקנות לעידוד של שילוב וקידום של נשים בעבודה ושל התאמת מקומות עבודה לנשים, תשס"ז - 2013, המתייחסות לתהליך הבחירה של מעסיקים הזכאים למענק כספי או למענק הישגים על קידום שוויון בין המינים. עם זאת, הוועדה מודאגת מהנושאים הבאים:

(א) ההפרדה בשוק העבודה וריכוזיות נשים במסלולי קריירה מסורתיים ופערי השכר המתמשכים, אשר בשירות המדינה נובעים בחלקם מרכיבי שכר משתנים כגון קצבת רכב ושעות נוספות;

(ב) השתתפותן המוגבלת של נשים בדואיות וחרדיות בשוק העבודה;

(ג) מידע לפיו נשים ערביות ישראליות ממשיכות להיתקל בחסמים בנגישות לתעסוקה;

(ד) דיווחים הולכים וגוברים על מקרים של הטרדה מינית וסנקציות בלתי-מספקות בצה"ל, אותן מייחסת המדינה החברה לדיווח מוגבר, והיעדר מידע על השפעה על התקדמותן של נשים בקריירה בצה"ל בעקבות שילוב גברים חרדים בצבא.

45. הוועדה מציינת את המלצתה הקודמת (CEDAW/C/ISR/CO/5, פסקה 37), והיא חוזרת ומדגישה כי על המדינה החברה:

(א) להגביר את מאמציה להבטיח שוויון הזדמנויות לנשים בשוק העבודה באמצעות מאבק בהפרדה בשוק העבודה; ולנקוט בצעדים קונקרטיים לצמצום פערי השכר על רקע מגדרי, על ידי אכיפת עקרון השוויון בשכר עבור עבודה שווה והגברת השימוש בסקרי שכר;

- (ב) לקיים קורסי הדרכה והכשרה מקצועית כדי להבטיח את השתתפותן של נשים בפיתוח טכנולוגיה דיגיטלית;
- (ג) לאמץ צעדים מוגדרים, לרבות שימוש באמצעים זמניים מיוחדים, כדי לשפר את השתתפותן של נשים בדואיות וחרדיות בשוק העבודה, ולהסיר חסמים בפני נשים ערביות ישראליות בנגישות לתעסוקה;
- (ד) להגביר את המאמצים במאבק בהטרדות מיניות, בעיקר במסגרת צבא ההגנה לישראל, באמצעות אכיפת החוק למניעת הטרדה מינית, וביצוע הערכה על ההשפעה שיש לשילוב גברים חרדים בצבא על ההתקדמות המקצועית של נשים בצה"ל.

בריאות

46. הוועדה מעריכה את מאמצייה של המדינה החברה להבטיח כי ניתן יהיה להשיג רמה גבוהה של שירותי בריאות, וכי נעשית התקדמות במחקרים רפואיים, אך מציינת את העובדה שעדיין קיימת אפליה בנגישות אליהם. היא מברכת על הצעדים שנקטו על ידי המדינה החברה כדי לשפר את שירותי הבריאות עבור נשים ונערות במדינה החברה. היא מציינת את התפתחותה של תוכנית התערבות ותכנית פעולה לחיסול אפליה בתחום הבריאות, במיוחד לטיפול בגזענות נגד אנשים ממוצא אתיופי ולחזוקת תשתיות הבריאות וכוח האדם באזורים כפריים. עם זאת, הוועדה מודאגת מהנושאים הבאים:

- (א) נשים ונערות ממוצא אתיופי ממשיכות להתמודד עם אפליה בעת גישה לשירותי בריאות במדינה החברה;
- (ב) בשל מגבלות על חופש התנועה במחסומים, נשים ונערות פלסטיניות ב- 'שטחים הכבושים' (כך במקור – ד.ד.ש). חוות קשיים בגישה למתקני בריאות דוגמת בתי חולים, מרפאות, וכן טיפולי חירום וטיפולים מיוחדים;
- (ג) הנשים והנערות הערביות והבדואיות ממשיכות להפגין תוצאות בריאותיות ירודות, במיוחד בתמותת תינוקות ויולדות, ושיעור גבוה שלהן סובלות מהשמנת יתר וסרטן ריאות;
- (ד) בעוד שההפלה מותרת על פי העילות שנקבעו, דוגמת אונס, גילוי עריות, איום על בריאותה הגופנית והנפשית של האישה ההרה, וכאשר העובר סובל ממום שכלי או גופני חמור, כפי שנקבע בחוק העונשין משנת 1977, נשים עדיין נתונות לנהלים מנהליים מורכבים וקשים בבואן לקבל אישור לביצוע הפלה בפני הוועדה להפסקת הריון.

47. הוועדה ממליצה שהמדינה החברה:

- (א) תאמץ תכניות התערבות ותוכניות פעולה נאותות, לרבות החלה קפדנית של הוראות הדין הפלילי הרלוונטיות, על מנת לטפל באפליה בתחום הבריאות, במיוחד נגד נשים ונערות ממוצא אתיופי;
- (ב) תמשיך ותחזק את המאמצים, כגון יישום תוכנית סקירה ארצית לסרטן השד והטיפול בסרטן השחלות והריאות, על מנת לשפר את התוצאות הבריאותיות בקרב נשים ערביות ובדואיות, בפרט בכל הנוגע להשמנה, סרטן ריאה, תמותת תינוקות ויולדות;
- (ג) תערוך מחקר להערכת ההשפעה, ותבטיח שהנהלים המנהליים לקבלת אישור להפלה בפני הוועדה להפסקת הריון לא ימנעו מנשים ונערות מלקבל גישה להפלות בטוחות.

העצמה כלכלית של נשים

48. הוועדה מציינת את מאמצי המדינה החברה לקידום העצמה כלכלית ורווחה חברתית של נשים. כמו כן היא מברכת על אימוץ של אסטרטגיית מעבר מיעדי הפיתוח של המילניום (Millennium Development Goals – MDGs) ליעדי פיתוח בר-קיימא (Sustainable Development Goals – SDGs) בשנת 2015. עם זאת, הוועדה מודאגת מהנושאים הבאים:

- (א) העדר מידע על נגישות של נשים ונערות להלוואות ומסגרות אשראי במדינה החברה ועל המאמצים להגביר את היכולת שלהן ביזמות והשימוש בטכנולוגיות דיגיטליות;
- (ב) העדר מידע על הצעדים שננקטו על ידי המדינה החברה כדי ליישם את יעדי הפיתוח בר-קיימא ולהבטחת השתתפות של נשים בתהליכים אלה.

49. הוועדה ממליצה שהמדינה החברה:

- (א) תספק מידע מפורט בדוח התקופתי הבא על הנגישות של נשים להלוואות ולצורות אחרות של אשראי פיננסי, וכן על המאמצים להגביר את יכולתן של נשים ונערות ליזמות והשימוש שלהן בטכנולוגיות דיגיטליות;
- (ב) תבטיח השתתפות של נשים במאמצים לעמוד ביעדים של סדר היום לפיתוח בר-קיימא לשנת 2030.

נשים מאוכלוסיות מוחלשות

נשים ונערות פליטות ומבקשות מקלט

50. הוועדה מברכת על כך שבינואר 2013 פתח משרד הבריאות מרפאה בדרום תל אביב - יפו לתושבים זרים שאינם מכוסים על ידי ביטוח בריאות ממלכתי. עם זאת, היא עדיין מודאגת מכך שנשים המבקשות מקלט ממשיכות להיות במצב של אי ודאות בשל המספר הנמוך של תביעות לבקשת מעמד פליט המתקבלות על ידי המדינה החברה, דבר המעכב במידה מרובה את נגישותן המלאה למערכות החינוך, התעסוקה, הבריאות והחוק.
51. הוועדה חוזרת על המלצתה הקודמת (CEDAW/C/ISR/CO/5, פסקה 47), כי המדינה החברה תבטל את הוראות החוק למניעת הסתננות, על מנת להקל על הטיפול בתביעות של נשים המבקשות מקלט ועל מנת להבטיח את גישתן לשירותים חיוניים.

נשים במעצר

52. הוועדה שבה ומביעה את דאגתה לנוכח העלייה במספר הנשים והנערות הפלסטיניות הנתונות במעצר מנהלי ממושך ולנוכח ההעברות בכפייה מ-'השטחים הפלסטינים הכבושים' (כך במקור - ד.ד.ש.) למקומות מעצר בישראל, ומדיווחים על הנגישות המוגבלת שלהן לצדק ולשירותי בריאות.
53. בהתאם לכללי האומות המאוחדות לטיפול באסירות ואמצעים שאינם משמורת עבור נשים עבריינות (כללי בנג'וק), הוועדה ממליצה כי המדינה החברה תטפל בנושא מעצר מנהלי ממושך על-ידי הבטחה כי נשים ונערות פלסטיניות מעוכבות יובאו מיד בפני שופט. כמו כן היא ממליצה כי המדינה החברה תשפר את תנאי המעצר ותבטיח גישה לצדק ולשירותי בריאות.

נשים כפריות

נשים בדואיות

54. הוועדה מציינת כי המדינה החברה מפעילה פרויקט "מרחב בטוח" לנערות בדואיות במצוקה במטרה למנוע את הנשירה מבית הספר ולהגדיל את העצמתן הכלכלית. הוועדה מציינת כי בחודש פברואר 2007 אישרה המדינה החברה את החלטה מס' 2397, שהיא תכנית חומש לפיתוח יישובים בדואיים בנגב, לרבות על ידי שיפור תשתיות החינוך והבריאות. עם זאת, הוועדה מציינת בדאגה כי:
- (א) התכנית לפיתוח יישובים בדואיים מלווה בעיור כפוי, פינוי והעברה כפויה (displacements), וכי המדינה החברה ממשיכה בהריסת בתים ובתי ספר ביישובים בדואיים, כך שעל הבדואים נכפה לעבור למקום אחר;
- (ב) חסר מידע על נגישותן של נשים בדואיות לשירותים חברתיים, מסגרות אשראי ושימוש בטכנולוגיות מודרניות;
55. הוועדה מציינת את המלצתה הקודמת (CEDAW/C/ISR/CO/5, פסקה 45) וממליצה שהמדינה החברה:

- (א) תנקוט בצעדים מוגדרים לשיפור החינוך, התעסוקה, הבריאות והדיוור של הנשים והנערות הבדואיות, ובכלל זה על ידי הבטחת הקיום של מדדים ברורים ואמות מידה בתוכניות פעולה להעצמתן, וכי יישומן יהיה תחת פיקוח וכפוף להערכה באופן שוטף;
- (ב) תספק מידע בדוח התקופתי הבא על גישתן של נשים בדואיות לשירותים חברתיים, מסגרות אשראי ושימוש בטכנולוגיות מודרניות.

נישואין ויחסים במשפחה

56. הוועדה מברכת על מספר התפתחויות חקיקה בתחום הנישואין והיחסים במשפחה, ובכלל זה אימוץ בשנת 2012 של תיקון לחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), תשנ"ה – 1995, המחייב את בתי הדין הרבניים לפקח על ההתקדמות באכיפה של פסקי דין של גירושין. עוד מציינת הוועדה כי החוק תוקן נוסף בשנת 2017 (תיקון מס' 8), כך שניתן להטיל סנקציות שונות על בני זוג גברים מסרבים להעניק הסכמה לגירושין (ט). עוד מציינת הוועדה כי בשנת 2016 פרסמה פרקליטות המדינה את הנחיה מס' 2.24, המסדירה את מדיניות התביעה והענישה בגין אי קיום הוראה שיפוטית של בית הדין הרבני בדבר מתן או קבלה של גט, על מנת להקטין את מספרן של הנשים העגונות או מסורבות הגט (נשים שבעליהן לא יכולים או מסרבים להעניק גט). הוועדה מציינת את קביעתם של נהלים הנוגעים לתחום השיפוט של חוקי משפחה בבתי המשפט האזרחיים והדתיים, ואת הצורך לנקוט בצעדים למאבק ב- "מרוץ הסמכויות". הוועדה מודאגת מהנושאים הבאים:
- (א) נשים סובלות מאפליה בענייני גירושין, שכן הן כפופות לחוקים דתיים מפלים. בהינתן כי על פי ההלכה היהודית, רק גברים יכולים להעניק את הסכמתם לגירושין (גט), נשים חשופות לסחיטה מצד בעליהן ומוותרות על תנאים מסוימים בנישואין בתמורה לגט, בעוד שהנשים המוסלמיות חוששות לאבד את המשמורת על ילדיהן, אם יכנסו למערכת יחסים חדשה;
- (ב) החוק אינו מאפשר נישואין אזרחיים, ואפילו בני זוג המתקשרים בנישואין אזרחיים מחוץ למדינה החברה עדיין כפופים לשיפוטם של בתי דין דתיים במקרה של גירושין;
- (ג) בעקבות המלצת וועדת שניט לביטול "חזקת הגיל הרך" לפי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב – 1962, הקובע כי ילדים עד גיל 6 יהיו נתונים למשמורת אמם, חל גידול בבקשות למשמורת משותפת מצד גברים על מנת לצמצם את תשלומי מזונות הילדים, ושינוי זה בפרשנות החוק משמש גם ככלי לסחיטת וויתורים מנשים והביא לעלייה בסכסוכים משפחתיים בפני בתי המשפט;
- (ד) פוליגמיה וביגמיה ממשיכות להתקיים במדינה החברה וזכות לגיטימציה על פי חוקי הדת הנוגעים למעמד אישי, לרבות האפשרות לביטול רטרואקטיבי של גירושין אפילו כאשר בני הזוג לשעבר נישאו מחדש, דבר שיש לו השלכות שליליות על נשים.
57. הוועדה מציינת את המלצותיה הקודמות (CEDAW/C/ISR/CO/5, פסקה 49) ובהתאם להמלצה הכללית של הוועדה מס' 21 (1998) בדבר שוויון בנישואין וביחסים בתוך המשפחה והמלצה כללית 29 (2013) בנושא ההשלכות הכלכליות של נישואין, יחסים במשפחה ופירוקם, הוועדה ממליצה שהמדינה החברה:
- (א) תבטל הוראות מפלות הנוגעות לגירושין המעניקות לגברים את הכוח החד-צדדי להסכים לגירושין (גט), ובמקביל להגביר את השימוש בסנקציות ענישה כנגד בעלים המונעים במכוון את הגט, ולהרחיב את סמכויות הפיקוח של בתי הדין הרבניים בהבטחת ציות להנחיותיו בעניין זה;
- (ב) תאפשר לאנשים להתקשר בנישואין אזרחיים ולהתגרש בבתי משפט אזרחיים, לפחות במקרים שבהם הנישואין האזרחיים בוצעו מחוץ למדינה;
- (ג) תדאג להרמוניזציה בין דיני הדת החלים על נישואין וגירושין לבין האמנה;
- (ד) תערוך מחקר על מנת להעריך את השפעתה של "חזקת הגיל הרך" והכנסת משמורת ילדים משותפת על הגדלת הסכסוכים בנושאי משמורת, העוני הגובר במשקי בית בראשות נשים והשימוש במשמורת משותפת או באיום במשמורת שכזו ככלי בידי גברים לסחוט ויתורים מנשים;

(ה) תגביר את המאמצים לאכוף את האיסור על נישואי ביגמיה ופוליגמיה, כמו גם ביטול רטרואקטיבי של גירושין, באמצעות הטלה קפדנית של סנקציות, כפי שכבר קיימת בשירות המדינה, וכן באמצעות תכניות לחינוך והעלאת מודעות.

הפרוטוקול האופציונאלי לאמנה ותיקון לסעיף 20 (1) לאמנה

58. הוועדה מעודדת את המדינה החברה לאשרר את הפרוטוקול האופציונאלי לאמנה ולאמץ, בהקדם האפשרי, את התיקון לסעיף 20 (1) לאמנה בדבר מועד כינוס ישיבת הוועדה.

הכרזת בייג'ינג והפלטפורמה לפעולה

59. הוועדה קוראת למדינה החברה לנצל את הכרזת בייג'ינג ואת הפלטפורמה לפעולה, במאמציה ליישם את הוראות האמנה.

סדר היום לפיתוח בר קיימא לשנת 2030

60. הוועדה קוראת למימוש שוויון מהותי בין המינים, בהתאם להוראות האמנה, לאורך כל התהליך של יישום סדר היום לפיתוח בר קיימא לשנת 2030.

הפצת הדוח

61. הוועדה מבקשת מהמדינה החברה להבטיח את ההפצה במועד של המסקנות המסכמות שלעיל, בשפה הרשמית של המדינה, למוסדות המדינה הרלוונטיים בכל הרמות (לאומיים, אזוריים, מקומיים), בפרט הממשלה, משרדי הממשלה, הכנסת והרשות השופטת, על מנת לאפשר את יישומן המלא.

אשרור אמנות נוספות

62. הוועדה מציינת כי דבקתה של המדינה החברה בתשע האמנות המרכזיות הנוגעות לזכויות אדם, תביא להגברת היכולת של נשים לממש את זכויות האדם וחירויות היסוד שלהן בכל תחומי החיים. הוועדה מעודדת אפוא את המדינה החברה לשקול את אשרור האמנה בדבר הגנה על זכויות של מהגרי עבודה ובני משפחותיהם והאמנה הבינלאומית להגנה על כל בני האדם מהעלמות כפויה.

מעקב אחר המסקנות המסכמות

63. הוועדה מבקשת מהמדינה החברה למסור בתוך שנתיים מידע בכתב על הצעדים שנקטו ליישום ההמלצות הכלולות בסעיפים 13 (א), 53 ו- 57 (א) ו- (ב) לעיל.

הכנת הדוח הבא

64. הוועדה מזמינה את המדינה החברה להגיש את הדוח התקופתי התשיעי שלה, אותו יש להגיש בנובמבר 2021. יש להגיש את הדוח במועד ועליו לכסות את כל התקופה עד להגשתו.

65. הוועדה מבקשת מהמדינה החברה לפעול לפי "כללי דיווח הרמוניים על-פי אמנות זכויות האדם הבינלאומיות, לרבות קווים מנחים ביחס למסמכי ליבה משותפים, ומסמכים המתייחסים לאמנות מסוימות" (HRI/MC/2006/3 ו-Corr.1).
